

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (šiesta komora)

zo 4. mája 2023 *

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Sociálna politika – Organizácia pracovného času – Smernica 2003/88/ES – Článok 1 ods. 3 – Pôsobnosť – Článok 8 – Článok 12 – Bezpečnosť a ochrana zdravia pracovníkov v noci pri práci – Úroveň ochrany pracovníkov v noci prispôsobená povahe ich práce – Smernica 89/391/EHS – Článok 2 – Pracovníci vo verejnom a súkromnom sektore – Článok 20 Charty základných práv Európskej únie – Rovnosť zaobchádzania“

V spojených veciach C-529/21 až C-536/21 a C-732/21 až C-738/21,

ktorých predmetom je pätnásť návrhov na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, ktoré podal Rajonen säd – Kula (Okresný súd Kula, Bulharsko) rozhodnutiami z 10. augusta 2021 a 18. novembra 2021, doručenými Súdnemu dvoru 25. augusta 2021 a 30. novembra 2021, ktoré súvisia s konaniami:

OP (C-529/21),

MN (C-530/21),

KL (C-531/21),

IJ (C-532/21),

GH (C-533/21),

EF (C-534/21),

CD (C-535/21),

AB (C-536/21),

AB (C-732/21),

BC (C-733/21),

CD (C-734/21),

DE (C-735/21),

* Jazyk konania: bulharčina.

EF (C-736/21),

FG (C-737/21),

GH (C-738/21),

proti

Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“ kã Ministerstvo na vãtrešnite raboti,

SÚDNY DVOR (šiesta komora),

v zložení: predseda šiestej komory P. G. Xuereb, sudcovia T. von Danwitz a I. Ziemele (spravodajkyňa),

generálny advokát: A. Rantos,

tajomník: A. Calot Escobar,

so zreteľom na písomnú časť konania,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

– Európska komisia, v zastúpení: D. Drambozova, D. Recchia a C. Valero, splnomocnené zástupkyne,

so zreteľom na rozhodnutie prijaté po vypočutí generálneho advokáta, že vec bude prejednaná bez jeho návrhov,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrhy na začatie prejudiciálneho konania sa týkajú výkladu článku 1 ods. 3 a článku 12 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2003/88/ES zo 4. novembra 2003 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času (Ú. v. EÚ L 299, 2003, s. 9; Mim. vyd. 05/004, s. 381), ako aj článku 2 ods. 2 smernice Rady 89/391/EHS z 12. júna 1989 o zavádzaní opatrení na podporu zlepšenia bezpečnosti a ochrany zdravia pracovníkov pri práci (Ú. v. ES L 183, 1989, s. 1; Mim. vyd. 05/001, s. 349).
- 2 Tieto návrhy boli podané v rámci pätnástich sporov medzi štátnymi zamestnancami na okresnom oddelení Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“ kã Ministerstvo na vãtrešnite raboti (Generálne riaditeľstvo pre požiaru a civilnú ochranu Ministerstva vnútra, Bulharsko) na jednej strane a týmto generálnym riaditeľstvom na druhej strane vo veci účtovania a odmeňovania za hodiny nočnej práce odpracované týmito zamestnancami.

Právny rámec

Právo Únie

Smernica 2003/88

- 3 Článok 1 smernice 2003/88, nazvaný „Účel a rozsah pôsobnosti“, stanovuje:

„1. Táto smernica ustanovuje minimálne požiadavky na bezpečnosť a ochranu zdravia pre organizáciu pracovného času.

2. Táto smernica sa vzťahuje na:

a) minimálne doby denného odpočinku, týždenného odpočinku a ročnej dovolenky, prestávky v práci a na maximálny týždenný pracovný čas a

b) určité aspekty nočnej práce, práce na zmeny a rozvrhnutie práce.

3. Táto smernica sa vzťahuje na všetky odvetvia činností, verejné a súkromné, v zmysle článku 2 smernice [89/391] bez toho, aby boli dotknuté články 14, 17, 18 a 19 tejto smernice.

...“

- 4 Článok 2 smernice 2003/88, nazvaný „Definície“, stanovuje:

„Na účely tejto smernice platia tieto definície:

...

3. „nočný čas“ je akýkoľvek čas, ale nie kratší ako sedem hodín, definovaný vnútroštátnymi právnymi predpismi, ktorý v každom prípade musí zahŕňať dobu medzi polnocou a 5. hodinou rannou;

4. „pracovník v noci“ je:

a) na jednej strane akýkoľvek pracovník, ktorý v priebehu nočného času pracuje najmenej tri hodiny svojho normálneho pracovného času a

b) na druhej strane akýkoľvek pracovník, ktorý pravdepodobne odpracuje v nočnom čase podiel zo svojho ročného pracovného času podľa definície, ktorú si príslušný členský štát zvolí:

i) svojimi vnútroštátnymi právnymi predpismi po konzultácii so sociálnymi partnermi alebo

ii) kolektívnymi zmluvami alebo dohodami uzavretými medzi sociálnymi partnermi na vnútroštátnej alebo regionálnej úrovni;

5. „práca na zmeny“ je akákoľvek metóda organizácie pracovného času na zmeny, pri ktorej pracovníci jeden druhého striedajú na rovnakých pracoviskách podľa určitého rozvrhnutia, vrátane rotujúceho rozvrhnutia, pričom pracovný čas môže byť nepretržitý, alebo prerušovaný a pre pracovníkov má dôsledok, že v priebehu určitej doby dní alebo týždňov pracujú v rôznom čase;

6. „pracovník na zmeny“ je akýkoľvek pracovník, ktorého pracovný režim je súčasťou práce na zmeny;

...“

5 Článok 8 tejto smernice, nazvaný „Dĺžka nočnej práce“, znie:

„Členské štáty prijímú nevyhnutné opatrenia zabezpečujúce, že:

- a) normálny pracovný čas pre pracovníkov v noci nepresiahne v priemere osem hodín v každom období 24 hodín;
- b) pracovníci v noci, ktorých práca je spojená s osobitnými rizikami alebo ťažkou fyzickou alebo duševnou námahou, nepracujú viac ako osem hodín v ktorejkoľvek dobe 24 hodín, počas ktorej vykonávajú nočnú prácu.

Na účely bodu b), práca spojená s osobitnými rizikami alebo ťažkou fyzickou alebo duševnou námahou je definovaná vnútroštátnymi právnymi predpismi a/alebo praxou alebo kolektívnymi zmluvami alebo dohodami uzavretými medzi sociálnymi partnermi, pričom sa vezmú do úvahy osobitné účinky a riziká nočnej práce.“

6 Článok 12 uvedenej smernice, nazvaný „Bezpečnosť a ochrana zdravia“, stanovuje:

„Členské štáty prijímú nevyhnutné opatrenia zabezpečujúce, že:

- a) pracovníkom v noci a pracovníkom na zmeny je poskytnutá ochrana bezpečnosti a zdravia pri práci primeran[á] povahe ich práce;
- b) primerané ochranné a preventívne služby alebo zariadenia s ohľadom na bezpečnosť a ochranu zdravia pracovníkov v noci a pracovníkov na zmeny sú rovnocenné tým, ktoré sa vzťahujú na iných pracovníkov a sú k dispozícii v ktoromkoľvek čase.“

Smernica 89/391

7 Článok 2 smernice 89/391, nazvaný „Rozsah“, stanovuje:

„1. Táto smernica sa vzťahuje na všetky odvetvia činnosti, verejné a súkromné (priemysel, poľnohospodárstvo, obchod, administratívu, služby, vzdelávanie, kultúru, voľný čas atď.).

2. Táto smernica sa neuplatňuje tam, kde sú s ňou nevyhnutne v rozpore charakteristiky vlastné pre určité osobitné činnosti verejných služieb, ako sú napríklad ozbrojené sily, polícia alebo pre určité osobitné činnosti služieb civilnej ochrany.

V takom prípade sa bezpečnosť a ochrana zdravia pracovníkov, pokiaľ je to možné, musí zabezpečiť v zmysle cieľov tejto smernice.“

Bulharské právo

Zákonník práce

- 8 Podľa článku 140 Kodex na truda (Zákonník práce) (DV č. 26 z 1. apríla 1986 a DV č. 27 zo 4. apríla 1986) v znení uplatniteľnom na spory vo veciach samých (ďalej len „Zákonník práce“):

„1. Bežná týždenná dĺžka nočnej práce počas pracovného týždňa spočívajúceho v 5 pracovných dňoch nemôže presiahnuť 35 hodín. Bežná denná dĺžka nočnej práce v týždni s 5 pracovnými dňami nesmie presiahnuť 7 hodín.

2. Nočná práca je práca vykonávaná v čase medzi 22.00 hod. a 6.00 hod., pričom vo vzťahu k pracovníkom mladším ako 16 rokov je tento časový úsek dlhší, a to od 20.00 hod. do 6.00 hod.

...“

- 9 Podľa článku 143 Zákonníka práce:

„1. Práca nadčas je práca, ktorú zamestnanec vykonáva mimo svojho stanoveného pracovného času na žiadosť zamestnávateľa alebo hierarchicky nadriadeného, alebo pokiaľ je o tom tento informovaný a nemá proti tomu výhrady.

...“

Zákon o ministerstve vnútra

- 10 V článku 142 zákon za Ministerstvo na vätrešnite raboti (zákon o ministerstve vnútra) z 28. mája a 19. júna 2014 (DV č. 53 z 27. júna 2014, s. 2) v znení uplatniteľnom na spory vo veciach samých (ďalej len „zákon o ministerstve vnútra“) sa stanovuje:

„1. Zamestnancami ministerstva vnútra sú:

(1) štátni zamestnanci pracujúci v policajnom zbore a na Generálnom riaditeľstve pre požiarnu a civilnú ochranu,

(2) štátni zamestnanci,

(3) zmluvní zamestnanci.

...“

- 11 V článku 187 zákona o ministerstve vnútra v znení uplatniteľnom pred nadobudnutím účinnosti zákon za izmenenie i dopälnenie na zakona za Ministerstvo na vätrešnite raboti (zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon o ministerstve vnútra) z 11. júna a 1. júla 2020 (DV č. 60 zo 7. júla 2020, s. 3) sa stanovovalo:

„1. Bežný pracovný čas úradníkov ministerstva vnútra je 8 hodín denne a 40 hodín týždenne v rámci 5-dňového pracovného týždňa.

...

3. Pracovný čas štátnych zamestnancov sa počíta v pracovných dňoch na dennom základe, pričom sa zúčtováva na základe obdobia 3 mesiacov vo vzťahu k tým štátnym zamestnancom, ktorí pracujú na 8, 12 alebo 24 hodinové zmeny. 24-hodinová pracovná zmena predstavuje výnimku. ... V prípade práce na zmeny možno nočnú prácu vykonávať od 22.00 hod. do 6.00 hod., priemerná pracovná doba však nesmie presiahnuť 8 hodín za obdobie 24 hodín.

...

9. Pravidlá týkajúce sa organizácie a rozvrhnutia pracovného času, ako aj jeho účtovania, odmeňovania štátnych zamestnancov za prácu vykonanú mimo bežného pracovného času, systému služieb, času odpočinku a dovolenky štátnych zamestnancov stanovuje vyhláška ministra vnútra.

...“

- 12 Článok 187 zákona o ministerstve vnútra v znení uplatniteľnom od nadobudnutia účinnosti zákona o zmene a doplnení zákona o ministerstve vnútra z 11. júna a 1. júla 2020 znie:

„1. Bežný pracovný čas štátnych zamestnancov ministerstva vnútra je 8 hodín denne a 40 hodín týždenne v rámci 5-dňového pracovného týždňa. Bežný pracovný čas v prípade nočnej práce je 8 hodín za obdobie 24 hodín. Za nočnú prácu sa považuje práca vykonávaná medzi 22.00 hod. a 6.00 hod.

2. Skrátený pracovný čas je stanovený pre štátnych zamestnancov, ktorí vykonávajú svoje povinnosti za osobitných podmienok, pričom sú vystavení rizikám ohrozujúcim ich život a zdravie.

3. Dĺžka pracovnej doby štátnych zamestnancov sa počíta v pracovných dňoch na dennom základe, zatiaľ čo pre štátnych zamestnancov pracujúcich na 8, 12 alebo 24-hodinové zmeny sa počíta na základe obdobia 3 mesiacov. 24-hodinová pracovná zmena predstavuje výnimku.

...

10. Pravidlá týkajúce sa organizácie a rozvrhnutia pracovného času, ako aj jeho účtovania, odmeňovania za prácu vykonanú mimo bežného pracovného času, systému služieb, času odpočinku a dovolenky štátnych zamestnancov, v zmysle článku 142 ods. 1 bodu 1 a článku 142 ods. 3 stanovuje vyhláška ministra vnútra.“

- 13 Ustanovenie článku 188 ods. 2 tohto zákona znie:

„Štátni zamestnanci ministerstva vnútra, ktorí pracujú medzi 22.00 hod. a 6.00 hod., požívajú osobitnú ochranu podľa Zákonníka práce.“

Vyhlášky prijaté ministrom vnútra v súlade s článkom 187 zákona o ministerstve vnútra

- 14 V článku 3 ods. 3 nariadenia č. 8121z-776 (vyhláška č. 8121z-776) z 29. júla 2016 (DV č. 60 z 2. augusta 2016, s. 16), zrušenej 14. januára 2020, sa stanovovalo:

„Štátnym zamestnancom ministerstva vnútra je možné uložiť povinnosť pracovať aj v noci, a to od 22.00 hod. do 6.00 hod., pričom odpracované hodiny nesmú v priemere presiahnuť 8 hodín za obdobie 24 hodín.“

- 15 Článok 3 ods. 2 nariadenia č. 8121z-36 (vyhláška č. 8121z-36) zo 7. januára 2020 (DV č. 3 z 10. januára 2020, s. 3), zrušenej 21. októbra 2020, znel:

„Štátnym zamestnancom ministerstva vnútra je možné uložiť povinnosť pracovať aj v noci, a to od 22.00 hod. do 6.00 hod., pričom odpracované hodiny nesmú v priemere presiahnuť 8 hodín za obdobie 24 hodín.“

- 16 Článok 3 ods. 2 nariadenia č. 8121z-1174 (vyhláška č. 8121z-1174) z 21. októbra 2020 (DV č. 93 z 30. októbra 2020), zrušenej 15. decembra 2020, stanovoval:

„Štátnym zamestnancom ministerstva vnútra je možné uložiť povinnosť pracovať aj v noci, a to od 22.00 hod. do 6.00 hod., pričom odpracované hodiny nesmú v priemere presiahnuť 8 hodín za obdobie 24 hodín.“

Vyhláška o štruktúre a organizácii mzdy

- 17 Ustanovenie článku 8 nariadenia za štruktúru a organizáciu na rabotnata zaplata (vyhláška o štruktúre a organizácii mzdy) zo 17. januára 2007 (DV č. 9 z 26. januára 2007, s. 2) znelo:

„Za každú hodinu alebo časť hodiny nočnej práce vykonanej medzi 22.00 hod. a 6.00 hod. sa pracovníkom vypláca príplatok za nočnú prácu v minimálnej výške 0,25 bulharského leva [(BGN)] (približne 0,13 eura).“

- 18 Toto ustanovenie v znení uplatniteľnom od nadobudnutia účinnosti postavené za izmenenie na Naredbata za štruktúru a organizáciu na rabotnata zaplata (výnos, ktorým sa mení vyhláška o štruktúre a organizácii mzdy) z 21. júla 2020 (DV č. 66 z 24. júla 2020, s. 7), stanovuje:

„Za každú hodinu alebo časť hodiny nočnej práce vykonanej medzi 22.00 hod. a 6.00 hod. sa pracovníkom vypláca príplatok za nočnú prácu, ktorý je vo výške najmenej 0,15 % vnútroštátnej minimálnej mzdy, pričom nesmie byť nižší ako 1 BGN.“

- 19 V článku 9 ods. 2 vyhlášky o štruktúre a organizácii mzdy sa stanovuje:

„Pri výpočte celkového pracovného času sa hodiny nočnej práce prepočítavajú na hodiny dennej práce prostredníctvom koeficientu, ktorý vyjadruje pomer medzi bežnou dĺžkou dennej práce a bežnou dĺžkou nočnej práce pre príslušné pracovisko.“

Spory vo veciach samých a prejudiciálne otázky

- 20 Žalobcovia vo veci samej majú postavenie štátneho zamestnanca a vykonávajú funkciu hasičov na Okresnom oddelení Kula (Bulharsko) Generálneho riaditeľstva pre požiaru bezpečnosť a civilnú ochranu ministerstva vnútra.
- 21 Konania vo veci samej sa týkajú obdobia od 31. januára 2018 do 31. decembra 2020, počas ktorého žalobcovia vo veci samej pracovali v rámci práce na zmeny v trvaní 24 hodín, ktoré sa zúčtovali na štvrtročnom základe. Počas tohto obdobia žalobcovia vo veci samej vykonávali nočnú prácu medzi 22.00 hod. a 6.00 hod., pričom v priebehu 24 hodín odpracovali 8 hodín nočnej práce.
- 22 Vnútroštátny súd poznamenáva, že v bulharskej právnej úprave sa všeobecný režim nočnej práce nachádza v Zákonníku práce, ktorý stanovuje jednak to, že nočná práca nemôže presiahnuť 7 hodín za obdobie 24 hodín, a jednak to, že práca nadčas, ktorá predstavuje prácu vykonávanú mimo stanoveného pracovného času, zakladá nárok na mzdové zvýhodnenie, ktoré, ako sa zdá, je vo výške 50 %.
- 23 Tento súd dodáva, že naopak podľa osobitného režimu práce stanoveného zákonom o ministerstve vnútra je bežná dĺžka nočnej práce 8 hodín za obdobie 24 hodín a že hoci tento režim rovnako ako všeobecný režim nočnej práce stanovuje, že práca nadčas predstavuje prácu vykonávanú mimo stanoveného pracovného času, bežný osemhodinový pracovný čas zakladá nárok len na príplatok vo výške 0,25 BGN za hodinu.
- 24 Žalobcovia vo veci samej tvrdia, že nočná práca v rozsahu, v akom zodpovedá rozdielu medzi bežnou dĺžkou nočnej práce, ktorá sa na nich uplatňuje, a bežnou dĺžkou nočnej práce, ktorá sa uplatňuje na pracovníkov v súkromnom sektore, to znamená v trvaní jednej hodiny, predstavuje prácu nadčas. Táto práca nadčas však nezakladá nárok na mzdové zvýhodnenie, tak ako je toto stanovené v Zákonníku práce. Osobitný režim nočnej práce stanovený zákonom o ministerstve vnútra totiž stanovuje len to, nočná práca zakladá nárok na príplatok vo výške 0,25 BGN za hodinu. Žalobcovia vo veci samej sa tak domnievajú, že spôsob výpočtu odmeny za nočnú prácu, ktorý je stanovený zákonom o ministerstve vnútra, je diskriminačný a že by sa na nich mal vzťahovať najpriaznivejší režim, to znamená všeobecný režim.
- 25 Vnútroštátny súd uvádza, že žalobcovia vo veci samej, ktorí sú štátnymi zamestnancami na okresnom oddelení Generálneho riaditeľstva pre požiaru bezpečnosť a civilnú ochranu ministerstva vnútra, požívajú určité výhody v porovnaní s pracovníkmi, ktorých práca sa riadi všeobecným pracovným režimom nočnej práce stanoveným Zákonníkom práce, akými sú napríklad dlhšie platené dovolenky alebo vyššie odchodné.
- 26 Zamýšľa sa tak nad tým, či sa na takéto osoby môžu vzťahovať pracovné podmienky, ktoré sú menej priaznivé v iných ohľadoch, predovšetkým pokiaľ ide o skutočnosť, že bežná dĺžka nočnej práce je vo vzťahu k nim stanovená na 8 hodín.
- 27 Za týchto okolností Rajonen sad – Kula (Okresný súd Kula, Bulharsko) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky, ktoré majú vo veciach C-529/21 až C-536/21 a vo veciach C-732/21 až C-738/21 rovnaké znenie:
- „1. Uplatňuje sa smernica 2003/88, pokiaľ sú s ňou nevyhnutne v rozpore charakteristiky vlastné pre určité osobitné činnosti verejných služieb, ako sú napríklad ozbrojené sily, polícia, alebo pre určité osobitné činnosti služieb civilnej ochrany, vzhľadom na to, že:

- článok 1 ods. 3 smernice 2003/88 stanovuje, že táto smernica sa vzťahuje na všetky odvetvia činností, verejné a súkromné, v zmysle článku 2 smernice 89/391,
 - článok 2 ods. 2 smernice 89/391 stanovuje, že táto smernica sa neuplatňuje tam, kde sú s ňou nevyhnutne v rozpore charakteristiky vlastné pre určité osobitné činnosti verejných služieb, ako sú napríklad ozbrojené sily, polícia, alebo pre určité osobitné činnosti služieb civilnej ochrany?
2. Majú sa pri posúdení rovnocennosti primeraných ochranných prostriedkov v zmysle článku 12 písm. b) smernice 2003/88 pri kategórii pracovníkov vykonávajúcich nočnú prácu, ktorej dĺžka nepresahuje 7 hodín v priebehu 24 hodín, v porovnaní s inou kategóriou pracovníkov tiež vykonávajúcich nočnú prácu, ktorej dĺžka nepresahuje 8 hodín, ale ktorí majú určité výhody, ako napríklad viac dovolenky, vyššie odchodné, vyšší príplatok za odpracované roky, zohľadniť výhody, ktoré požívajú pracovníci tejto druhej kategórie?“

O konaní na Súdnom dvore

- 28 Vnútroštátny súd navrhol, aby boli návrhy na začatie prejudiciálneho konania vo veciach C-529/21 až C-536/21 prejednané v naliehavom prejudiciálnom konaní podľa článku 107 ods. 1 Rokovacieho poriadku Súdneho dvora.
- 29 Dňa 9. septembra 2021 Súdny dvor na návrh sudcu spravodajcu a po vypočutí generálneho advokáta rozhodol, že sa tomuto návrhu nevyhovie.
- 30 Rozhodnutiami predsedu Súdneho dvora z 24. septembra 2021 a zo 16. decembra 2021 boli veci C-529/21 až C-536/21 a veci C-732/21 až C-738/21 spojené a konanie pred Súdnym dvorom bolo prerušené až do vyhlásenia rozsudku z 24. februára 2022, Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“ (C-262/20, EU:C:2022:117).
- 31 V tomto konaní sa pokračovalo od 28. februára 2022.
- 32 Rozhodnutím Súdneho dvora z 13. decembra 2022 boli veci C-529/21 až C-536/21 a veci C-732/21 až C-738/21 spojené na účely rozsudku.

O prejudiciálnych otázkach

O prvej otázke

- 33 Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa smernica 2003/88 uplatňuje na činnosti, akými sú činnosti žalobcov vo veci samej, ktorí sú štátnymi zamestnancami vykonávajúcimi funkciu hasičov na Generálnom riaditeľstve pre požiaru bezpečnosť a civilnú ochranu ministerstva vnútra a ktorí sa považujú za pracovníkov v noci, vzhľadom na to, že jednak článok 1 ods. 3 smernice 2003/88 vymedzuje jej pôsobnosť tak, že výslovne odkazuje na článok 2 smernice 89/391, zatiaľ čo podľa článku 2 smernice 89/391 sa táto smernica neuplatňuje tam, kde sú s ňou nevyhnutne v rozpore charakteristiky vlastné pre určité osobitné činnosti verejných služieb, ako sú napríklad ozbrojené sily, polícia, alebo pre určité osobitné činnosti služieb civilnej ochrany.

- 34 Hneď na úvod treba pripomenúť, že veci, ktoré boli predložené vnútroštátnemu súdu, sa týkajú len uplatnenia smernice 2003/88 na štátnych zamestnancov vykonávajúcich funkciu hasičov, ktorí pravidelne pracujú v noci. Ako teda navrhuje Európska komisia, treba prvú otázku chápať tak, že jej cieľom je zistiť, či sa má článok 1 ods. 3 smernice 2003/88 v spojení s článkom 2 smernice 89/391 vykladať v tom zmysle, že smernica 2003/88 sa uplatňuje na pracovníkov vo verejnom sektore, akými sú hasiči, ktorí sa považujú za pracovníkov v noci.
- 35 V tejto súvislosti treba po prvé pripomenúť predovšetkým to, že podľa článku 1 ods. 3 smernice 2003/88 v spojení s článkom 2 smernice 89/391, na ktorý odkazuje, sa tieto smernice vzťahujú na všetky odvetvia činností, verejné alebo súkromné, s cieľom podporovať zlepšenie bezpečnosti a ochrany zdravia pracovníkov pri práci a upraviť niektoré aspekty organizácie ich pracovného času (rozsudok z 3. mája 2012, Neidel, C-337/10, EU:C:2012:263, bod 20).
- 36 Po druhé z uvedeného vyplýva, že pôsobnosť smernice 89/391 sa musí chápať v širokom zmysle, takže výnimky z tejto pôsobnosti stanovené v jej článku 2 ods. 2 prvom pododseku sa majú vykladať reštriktívne. Tieto výnimky boli totiž prijaté len na účely zabezpečenia riadneho fungovania služieb nevyhnutných na ochranu verejnej bezpečnosti, zdravia a poriadku, ak nastane osobitne vážna situácia alebo situácia osobitného rozsahu (rozsudok z 3. mája 2012, Neidel, C-337/10, EU:C:2012:263, bod 21 a citovaná judikatúra).
- 37 Po tretie Súdny dvor rozhodol, že kritérium použité v článku 2 ods. 2 prvom pododseku smernice 89/391 na vylúčenie určitých činností z pôsobnosti tejto smernice a tým aj z pôsobnosti smernice 2003/88 nie je založené na príslušnosti k pracovníkom niektorého z odvetví verejnej služby uvedených v tomto ustanovení, posudzovanej všeobecne, ale výlučne na špecifickej povahe určitých osobitných úloh vykonávaných pracovníkmi odvetví uvádzaných týmto ustanovením, ktorá odôvodňuje výnimku z pravidiel v oblasti ochrany bezpečnosti a zdravia pracovníkov, z dôvodu absolútnej nevyhnutnosti zabezpečenia účinnej ochrany spoločnosti (rozsudok z 15. júla 2021, Ministerstvo za obrambo, C-742/19, EU:C:2021:597, bod 56).
- 38 Súdny dvor v tejto súvislosti konštatoval, že hoci niektoré služby musia čeliť udalostiam, ktoré prirodzene nemožno predvídať, činnosti, ku ktorým tieto služby vedú za obvyklých podmienok a ktorými sa napokon vykonávajú práve tie úlohy, ktoré boli týmto službám zverené, je možné rovnako dobre napláňovať dopredu, a to aj pokiaľ ide o pracovný čas ich zamestnancov (rozsudok z 5. októbra 2004, Pfeiffer a i., C-397/01 až C-403/01, EU:C:2004:584, bod 57).
- 39 V tejto súvislosti Súdny dvor rozhodol, že smernica 2003/88 sa má uplatniť na činnosti hasičského zboru, aj keď sú vykonávané zásahovými silami v teréne a nezáleží na tom, že sú zamerané na boj proti požiarom alebo poskytnutie pomoci iným spôsobom, ak sú vykonávané za obvyklých podmienok v súlade s poslaním zvereným príslušnej službe, a to aj vtedy, keď zásahy, ku ktorým môžu tieto činnosti viesť, sú svojím charakterom nepredvídateľné a môžu vystaviť pracovníkov, ktorí ich vykonávajú, určitým rizikám, pokiaľ ide o ich bezpečnosť a/alebo zdravie (rozsudok z 21. februára 2018, Matzak, C-518/15, EU:C:2018:82, bod 27).
- 40 V dôsledku toho sa smernica 2003/88 musí uplatňovať na činnosti pracovníkov vo verejnom sektore, akými sú hasiči, ktorí sa považujú za pracovníkov v noci, pokiaľ sú tieto činnosti vykonávané za obvyklých podmienok. Vnútroštátny súd bude musieť preskúmať, či sú činnosti žalobcov vo veci samej vykonávané za takýchto podmienok.

- 41 Z vyššie uvedených úvah vyplýva, že článok 1 ods. 3 smernice 2003/88 v spojení s článkom 2 smernice 89/391 sa má vykladať v tom zmysle, že smernica 2003/88 sa uplatňuje na pracovníkov vo verejnom sektore, akými sú hasiči, ktorí sa považujú za pracovníkov v noci, a to za predpokladu, že títo pracovníci vykonávajú svoje činnosti za obvyklých podmienok.

O druhej otázke

- 42 Svojou druhou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či je na účely posúdenia rovnocennosti primeraných služieb alebo prostriedkov na ochranu a prevenciu v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pracovníkov v noci a pracovníkov na zmeny, tak ako ju vyžaduje článok 12 písm. b) smernice 2003/88, potrebné zohľadniť prípadné rozdiely, ktoré existujú medzi jednotlivými kategóriami pracovníkov v noci v členskom štáte.
- 43 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že článok 12 písm. b) smernice 2003/88 stanovuje, že pracovníci v noci a pracovníci na zmeny majú nárok na také primerané ochranné a preventívne služby alebo zariadenia s ohľadom na bezpečnosť a ochranu zdravia, ktoré sú rovnocenné tým, ktoré sa vzťahujú na „iných pracovníkov“. Toto ustanovenie neupravuje vzťah medzi pracovníkmi v noci v jednotlivých odvetviach alebo oblastiach, ale vzťah medzi pracovníkmi v noci a pracovníkmi vykonávajúcimi prácu cez deň, pokiaľ ide o služby alebo prostriedky ochrany alebo prevencie, na ktoré majú nárok.
- 44 Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora však v rámci postupu spolupráce medzi vnútroštátnymi súdmi a Súdny dvorom, zavedeného článkom 267 ZFEÚ, prináleží Súdnemu dvoru poskytnúť vnútroštátnemu súdu užitočnú odpoveď, ktorá mu umožní rozhodnúť prejednávany spor. Z tohto pohľadu Súdny dvor môže vziať do úvahy aj ustanovenia práva Únie, na ktoré sa vnútroštátny súd v znení svojej otázky neodvolával (rozsudky z 15. júla 2021, *Ministrstvo za obrambo*, C-742/19, EU:C:2021:597, bod 31, a z 24. februára 2022, *Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“* (C-262/20, EU:C:2022:117, bod 33, ako aj citovaná judikatúra).
- 45 V predmetnom prípade, tak ako vyplýva z návrhov na začatie prejudiciálneho konania, sa druhá otázka skutočne týka uplatniteľnosti všeobecnej zásady rovnosti zaobchádzania vyjadrenej v článku 20 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“). Vnútroštátny súd sa totiž zamýšľa nad otázkou, či prípadne priaznivejšie pracovné podmienky, ktoré sa poskytujú pracovníkom v noci v súkromnom sektore, sa majú podľa článku 12 písm. a) smernice 2003/88 uplatňovať aj na pracovníkov v noci vo verejnom sektore.
- 46 Druhú otázku teda treba vnímať tak, že jej cieľom je v podstate zistiť, či sa článok 12 smernice 2003/88 v spojení s článkom 20 Charty má vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby kratšia bežná dĺžka nočnej práce, ktorá je stanovená vo vnútroštátnom práve pre pracovníkov v súkromnom sektore, nebola uplatňovaná na pracovníkov vo verejnom sektore, akými sú hasiči.
- 47 Pokiaľ ide v prvom rade o úroveň ochrany v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia, ktorú musia členské štáty poskytnúť pracovníkom v noci, treba po prvé uviesť, že článok 12 písm. a) smernice 2003/88 vyžaduje, aby členské štáty pri určovaní tejto úrovne ochrany zohľadnili povahu nočnej práce, zatiaľ čo podľa článku 12 písm. b) tejto smernice sa pracovníkom v noci a pracovníkom na zmeny poskytujú primerané ochranné a preventívne služby alebo zariadenia, ktoré sú rovnocenné tým, ktoré sa vzťahujú na „iných pracovníkov“.

- 48 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že článok 31 ods. 1 Charty stanovuje, že „každý pracovník má právo na pracovné podmienky, ktoré zohľadňujú jeho zdravie, bezpečnosť a dôstojnosť“, a že v článku 31 ods. 2 Charty sa spresňuje, že „každý pracovník má právo na stanovenie najvyššej prípustnej dĺžky pracovného času, denný a týždenný odpočinok, ako aj každoročnú platenú dovolenku“, pričom článok 12 smernice 2003/88 tak toto základné právo zakotvené v článku 31 Charty konkretizuje.
- 49 Okrem toho Súdny dvor rozhodol, že povinnosť stanovená v článku 12 písm. a) tejto smernice prijať nevyhnutné opatrenia zabezpečujúce, že pracovníkom v noci a pracovníkom na zmeny je poskytnutá úroveň ochrany primeraná povahe ich práce, ponecháva určitú mieru voľnej úvahy členským štátom, pokiaľ ide o primerané opatrenia, ktoré sa majú vykonať (rozsudok z 24. februára 2022, Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“, C-262/20, EU:C:2022:117, bod 48, ako aj citovaná judikatúra).
- 50 Po druhé musí byť táto povinnosť vykonaná tak, aby sa dosiahli ciele ochrany stanovené samotnou smernicou. Členské štáty musia najmä zabezpečiť dodržiavanie zásad ochrany bezpečnosti a zdravia pracovníkov pri určovaní úrovne potrebnej ochrany v oblasti zdravia a bezpečnosti pracovníkov v noci. Musia preto dbať na to, aby sa na pracovníkov v noci vzťahovali iné ochranné opatrenia v oblasti pracovného času, mzdy, náhrad alebo podobných výhod, ktoré umožňujú nahradiť osobitnú náročnosť spojenú s týmto druhom práce, zdôraznenú najmä smernicou 2003/88, a teda uznať povahu nočnej práce (rozsudok z 24. februára 2022, Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“, C-262/20, EU:C:2022:117, bod 51).
- 51 Po tretie treba tiež pripomenúť, že vzhľadom na čo najväčšiu náročnosť nočnej práce v porovnaní s dennou prácou môže skrátenie bežnej dĺžky nočnej práce v porovnaní s bežnou dĺžkou dennej práce predstavovať vhodné riešenie na zabezpečenie ochrany zdravia a bezpečnosti dotknutých pracovníkov, aj keď to nie je jediným možným riešením. Podľa povahy danej činnosti by poskytnutie napríklad dodatočnej doby odpočinku alebo pracovného voľna mohlo taktiež prispieť k ochrane zdravia a bezpečnosti týchto pracovníkov (rozsudok z 24. februára 2022, Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“, C-262/20, EU:C:2022:117, bod 53).
- 52 Pokiaľ ide v druhom rade o relevantnosť zásady rovnosti zaobchádzania, tak ako je táto zakotvená v článku 20 Charty, podľa ktorého „pred zákonom sú si všetci rovní“, treba po prvé pripomenúť to, že Súdny dvor rozhodol, že táto zásada je všeobecnou zásadou práva Únie, ktorá vyžaduje, aby sa v porovnateľných situáciách nepostupovalo rozdielne a v rozdielnych situáciách rovnako, ak takýto postup nie je objektívne odôvodnený. Rozdiel v zaobchádzaní je odôvodnený, ak je založený na objektívnom a primeranom kritériu, to znamená, ak je v súlade s právne prípustným cieľom sledovaným dotknutou právnou úpravou a tento rozdiel je primeraný cieľu, ktorý dotknuté zaobchádzanie sleduje (pozri v tomto zmysle rozsudok z 24. februára 2022, Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“, C-262/20, EU:C:2022:117, bod 58, ako aj citovanú judikatúru).
- 53 Po druhé treba pripomenúť, že pôsobnosť Charty je, pokiaľ ide o konanie členských štátov, vymedzená v jej článku 51 ods. 1, podľa ktorého sú ustanovenia Charty určené pre inštitúcie Európskej únie, a tiež pre členské štáty výlučne vtedy, ak vykonávajú právo Únie, a podľa ustálenej judikatúry pojem „vykonanie práva Únie“ v zmysle uvedeného ustanovenia predpokladá existenciu súvisu medzi aktom práva Únie a dotknutým vnútroštátnym opatrením, ktorý presahuje podobnosť dotknutých oblastí alebo nepriame vplyvy jednej oblasti na inú, vzhľadom

na kritériá posúdenia vymedzené Súdny dvorom (rozsudok z 24. februára 2022, Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“, C-262/20, EU:C:2022:117, bod 60, ako aj citovaná judikatúra).

- 54 V tejto súvislosti treba na jednej strane uviesť, že článok 140 ods. 1 Zákonníka práce stanovuje, že bežná dĺžka nočnej práce v týždni s 5 pracovnými dňami je 7 hodín. Ako zdôrazňuje vnútroštátny súd, toto ustanovenie sa uplatňuje na pracovníkov v súkromnom sektore. Na druhej strane podľa článku 187 ods. 3 zákona o ministerstve vnútra, v prípade práce na zmeny možno nočnú prácu vykonávať od 22.00 hod. do 6.00 hod., priemerná pracovná doba štátnych zamestnancov tohto ministerstva však nesmie presiahnuť 8 hodín za obdobie 24 hodín. Tak ako už Súdny dvor konštatoval, tieto ustanovenia spresňujú podmienky práce uplatniteľné na nočnú prácu, ktoré sa týkajú bezpečnosti a zdravia, a najmä obmedzenia dĺžky nočnej práce. Takéto ustanovenia predstavujú vykonanie smernice 2003/88, a preto patria do pôsobnosti práva Únie (rozsudok z 24. februára 2022, Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“, C-262/20, EU:C:2022:117, body 61 až 63).
- 55 Po tretie vzhľadom na to, že sa vnútroštátny súd domnieva, že vnútroštátna právna úprava, akú ide vo veci samej, zavádza taký režim uplatniteľný na pracovníkov v súkromnom sektore, ktorý je priaznivejší než režim uplatniteľný na pracovníkov vo verejnom sektore, vrátane žalobcov vo veci samej, treba poukázať na to, že Súdny dvor rozhodol, že rozdielne zaobchádzanie založené na služobnej alebo zmluvnej povahe pracovnoprávneho vzťahu možno v zásade posudzovať z hľadiska zásady rovnosti zaobchádzania, ktorá predstavuje všeobecnú zásadu práva Únie zakotvenú v článkoch 20 a 21 Charty (rozsudok z 24. februára 2022, Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“, C-262/20, EU:C:2022:117, bod 65).
- 56 Pokiaľ ide o požiadavku týkajúcu sa porovnateľnosti predmetných situácií na účely určenia existencie porušenia zásady rovnosti zaobchádzania, Súdny dvor najprv spresnil, že táto porovnateľnosť sa musí posudzovať nie globálne a abstraktne, ale špecificky a konkrétne so zreteľom na všetky skutočnosti, ktoré ich charakterizujú, ako aj vzhľadom na predmet a cieľ vnútroštátnej právnej úpravy, ktorá zavádza dotknutý rozdiel, a prípadne aj na zásady a ciele oblasti, do ktorej táto právna úprava patrí (rozsudok z 24. februára 2022, Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“ C-262/20, EU:C:2022:117, bod 67, ako aj citovaná judikatúra).
- 57 Prináleží vnútroštátnemu súdu, ktorý je jediný príslušný na posúdenie skutkových okolností, aby vykonal potrebné overenia jednak na identifikovanie kategórií relevantných pracovníkov, a jednak na určenie, či je požiadavka týkajúca sa porovnateľnosti predmetných situácií splnená (rozsudok z 24. februára 2022, Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“, C-262/20, EU:C:2022:117, bod 70, ako aj citovaná judikatúra).
- 58 Súdny dvor prejednávajúci návrh na začatie prejudiciálneho konania je však oprávnený so zreteľom na skutočnosti uvedené v spise, ktorým disponuje, poskytnúť vysvetlenia s cieľom usmerniť vnútroštátny súd pri rozhodovaní o spore vo veci samej (rozsudok z 24. februára 2022, Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“, C-262/20, EU:C:2022:117, bod 71, ako aj citovaná judikatúra).

- 59 V tejto súvislosti treba poukázať na to, že vnútroštátny súd rozlišuje medzi abstraktnými kategóriami pracovníkov v noci, a to na jednej strane kategóriu „pracovníkov v noci vo verejnom sektore“, hoci pritom uvádza príklad osobitnej kategórie štátnych zamestnancov Generálneho riaditeľstva pre požiaru bezpečnosť a civilnú ochranu ministerstva vnútra, a na druhej strane kategóriu „pracovníkov v noci v súkromnom sektore“.
- 60 Súdny dvor pritom rozhodol, že na základe článku 20 Charty sa posúdenie porovnateľnosti predmetných situácií na účely určenia existencie porušenia zásady rovnosti zaobchádzania musí posudzovať nie globálne a abstraktne, ale špecificky a konkrétne so zreteľom na všetky skutočnosti, ktoré ich charakterizujú, ako aj vzhľadom na predmet a cieľ vnútroštátnej právnej úpravy, ktorá zavádza dotknutý rozdiel, a prípadne aj na zásady a ciele oblasti, do ktorej táto právna úprava patrí (rozsudok z 24. februára 2022, Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“, C-262/20, EU:C:2022:117, bod 67).
- 61 Okrem toho, hoci z návrhov na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že pracovníci vo verejnom sektore majú v porovnaní s pracovníkmi v súkromnom sektore dodatočné výhody, nie je spresnené, či sú tieto výhody priamo spojené s povahou nočnej práce vykonávanej pracovníkmi vo verejnom sektore, o ktorých ide vo veciach samých, t. j. štátnymi zamestnancami Generálneho riaditeľstva pre požiaru bezpečnosť a civilnú ochranu ministerstva vnútra, alebo majú iný cieľ.
- 62 Treba tiež uviesť, že vnútroštátny súd pre prípad, že by sa konštatovalo rozdielne zaobchádzanie s dvomi kategóriami pracovníkov nachádzajúcimi sa v porovnateľnej situácii, nespresnil, aké ciele by prípadne sledovala vnútroštátna právna úprava zavádzajúca takéto rozdielne zaobchádzanie.
- 63 Bude tak prináležať vnútroštátnemu súdu, aby rozhodol po prvé, či sa dotknuté kategórie pracovníkov nachádzajú v porovnateľnej situácii, po druhé, či dochádza k rozdielnemu zaobchádzaniu s týmito kategóriami, a po tretie, či je toto rozdielne zaobchádzanie založené na objektívnom a primeranom kritériu, to znamená, či je v súlade s právne prípustným cieľom sledovaným posudzovanou právnou úpravou a či je primerané tomuto cieľu (pozri v tomto zmysle rozsudok z 24. februára 2022, Glavna direkcija „Požarna bezopasnost i zaštita na naselenieto“, C-262/20, EU:C:2022:117, bod 80).
- 64 Z vyššie uvedených úvah vyplýva, že článok 12 smernice 2003/88 s prihliadnutím na článok 20 Charty sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni tomu, aby bežná dĺžka nočnej práce, ktorú právne predpisy členského štátu stanovujú pre pracovníkov v súkromnom sektore na sedem hodín, nebola uplatňovaná na pracovníkov vo verejnom sektore, akými sú hasiči, ak takéto rozdielne zaobchádzanie, za predpokladu, že sa dotknuté kategórie pracovníkov nachádzajú v porovnateľnej situácii, je založené na objektívnom a primeranom kritériu, to znamená, že je v súlade s právne prípustným cieľom sledovaným touto právnou úpravou a je primerané tomuto cieľu.

O trovách

- 65 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (šiesta komora) rozhodol takto:

1. Článok 1 ods. 3 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2003/88/ES zo 4. novembra 2003 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času v spojení s článkom 2 smernice Rady 89/391/EHS z 12. júna 1989 o zavádzaní opatrení na podporu zlepšenia bezpečnosti a ochrany zdravia pracovníkov pri práci

sa má vykladať v tom zmysle, že:

smernica 2003/88 sa uplatňuje na pracovníkov vo verejnom sektore, akými sú hasiči, ktorí sa považujú za pracovníkov v noci, a to za predpokladu, že títo pracovníci vykonávajú svoje činnosti za obvyklých podmienok.

2. Článok 12 smernice 2003/88 s prihliadnutím na článok 20 Charty základných práv Európskej únie

sa má vykladať v tom zmysle, že:

nebráni tomu, aby sa bežná dĺžka nočnej práce, ktorú právne predpisy členského štátu stanovujú pre pracovníkov v súkromnom sektore na sedem hodín, nebola uplatňovaná na pracovníkov vo verejnom sektore, akými sú hasiči, ak takéto rozdielne zaobchádzanie, za predpokladu, že sa dotknuté kategórie pracovníkov nachádzajú v porovnateľnej situácii, je založené na objektívnom a primeranom kritériu, to znamená, že je v súlade s právne prípustným cieľom sledovaným touto právnou úpravou a je primerané tomuto cieľu.

Podpisy